

Grzegorz Jaśkiewicz

Implementacja narzędzi Web 2.0: portali społecznościowych w dydaktyce języków obcych

Edukacja - Technika - Informatyka 3/2, 232-238

2012

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Grzegorz JAŚKIEWICZ

Uniwersytet Rzeszowski, Polska

Implementacja narzędzi Web 2.0: portale społecznościowych w dydaktyce języków obcych

Wstęp

Ponowoczesna hamartiologia uzna być może nowe kategorie grzechów, ponieważ grzechem jest nie dostrzegać dzisiaj ważkości istnienia Internetu, jego znaczenia nie tylko w warstwie informatywnej, rozrywkowej itp., ale także komunikacyjnej. A grzechem śmiertelnym – niewykorzystanie jego potencjału w dydaktyce języków obcych. Wspomniana komunikacja (e-komunikacja) ma charakter (nierzadko) zinternacjonalizowanej sieci powiązań między członkami społeczności (*community*) internetowej, posługującymi się natywnie często różnymi językami. Bariera językowa ujawnia się tu zatem szybciej, niż miało to miejsce w epoce przedinternetowej, ponieważ użytkownik Internetu konfrontowany jest z językiem obcym już w momencie sięgania po treści zawarte w Sieci w innych wirtualnych przestrzeniach niż jego rodzime i nie ma potrzeby fizycznej obecności innego obcojęzycznego użytkownika. Rozwój nowych technologii obserwowany w ostatnich dwóch dekadach skutkował zmianami w edukacji dzieci, młodzieży i dorosłych. Zresztą ciągle je generuje. Nowe technologie znalazły też szerokie zastosowanie w nauczaniu i uczeniu się języków obcych. Dydaktyka i autodydaktyka języków obcych, rozumiane tu jako procesy nauczania i uczenia się (dydaktyka) oraz indywidualnego nabywania języka bez udziału nauczyciela, lub jego bardzo ograniczonej obecności (autodydaktyka), mają więc potężne narzędzie wspomagające, gdyż nowe technologie stanowią uzupełnienie procesów nauczania i uczenia się języków obcych. Rozważania podjęte w niniejszym tekście dotyczą przede wszystkim zjawiska zwanego potocznie Web 2.0 i implementacji jego narzędzi – portali społecznościowych w odniesieniu do podstawowego modelu glottodydaktycznego, jakim jest struktura: nauczający → uczący się [por. Szczodrowski 2006: 7], w której nauczyciel-mistrz na bieżąco ingeruje w proces uczenia się języka obcego, tłumacząc, ćwicząc, poprawiając błędy. Zawężając obszar dociekań, należy wskazać na konkretne przykłady zastosowania instrumentarium Web 2.0 w dydaktyce i autodydaktyce języków obcych oraz jego skutki, wśród których rysuje się m.in. konieczność przemodelowania w przyszłości podejścia do nauczania i uczenia się języków obcych.

1. Współuczestnictwo

Web 2.0 jest zjawiskiem wymagającym przynajmniej próby zdefiniowania, ponieważ sam w sobie nie jest fenomenem ontologicznym. Tim O'Reilly, domniemany twórca pojęcia, wskazał na nową filozofię rozumienia Internetu jako platformy współuczestnictwa i współtworzenia, czyli komunikowania się ze sobą internautów. Wyrazem tego są właśnie tzw. serwisy społecznościowe, zwane też portalami społecznościowymi, grupujące chętnych do bycia razem, do dzielenia się sobą, swoją wiedzą, zainteresowaniami, swoim życiem itp. Moc tkwiąca w takim pojmowaniu funkcjonowania globalnej sieci polega właśnie na globalnej, kolektywnej sile, solidarności ponad narodami i mówionymi językami. Wspomniany czynnik „współtworzenia” to nic innego, jak paradygmatyczny, własny wkład intelektualny w świat wirtualny, a w konsekwencji i istniejący niewirtualny. Użytkownik Internetu staje się więc aktywnym (współ)uczestnikiem życia w jego różnych wymiarach. Kształtuje się u niego kompetencja komunikacyjna, która jednakże nie znajdzie realnego zastosowania, jeśli komunikacja zahamowana zostanie barierą zrozumienia. K. Gramsz wskazuje w tym kontekście na rozwój kompetencji lingwistycznej oraz rozwijania sprawności językowych [por. Gramsz 2011: 207].

Narzędzia Web 2.0 to przede wszystkim przytoczone uprzednio serwisy społecznościowe, typu Facebook, Flickr, Google+, Myspace, Nasza Klasa, Twitter, Youtube itp. Nie sposób wymienić wszystkich, znalazły się tu jedynie największe, najpopularniejsze, dostępne dla wszystkich użytkowników Sieci (jako ESN – serwisy zewnętrzne), najlepiej zakorzenione w świadomości zwykłego użytkownika Internetu, jakim jest m.in. autor tego tekstu. Niektóre portale mają charakter fachowych forów skierowanych do konkretnych grup społecznych lub użytkowników o konkretnych oczekiwaniach, np. wymiana zdjęć, wspomnień, filmów itp. Uczestnictwo w nich to nowe interakcje, możliwość kontaktu z rodzimymi użytkownikami języka, a także łączenie dynamiki komunikacji werbalnej z pisanem, czego skutkiem jest rozwijanie zarówno sprawności receptywnych, jak i produktywnych [por. Gramsz 2011: 208]. Trudno jednoznacznie wskazać konkretne przykłady wykorzystania serwisów społecznościowych w dydaktyce języków obcych, ponieważ zaprzęgnięcie ich do służby w nauczaniu w znacznym stopniu zależy od inwencji i aktywności nauczyciela. Na pewno zastosowanie znajdują one w autodydaktyce¹.

2. Edukacyjne serwisy społecznościowe

Uczenie się języka obcego na własną rękę, czyli w sposób niezinstytucjonalizowany, jest wielkim wyzwaniem dla uczącego się. W Internecie jest dostęp-

¹ Badania prowadzone przez M. Muchackiego wśród polskiej i amerykańskiej młodzieży dowodzą, że wśród motywów korzystania z serwisów znalazły się m.in. poszukiwanie znajomości, utrzymanie znajomości, wymiana poglądów na interesujące tematy, pisanie blogów i wreszcie doskonalenie swoich umiejętności [por. Muchacki 2011: 133]. Jako „doskonalenie własnych umiejętności” można wyspecyfikować też naukę języków obcych.

nych wiele serwisów, które oferują pomoc i prowadzą do sukcesu. Livemocha.com i busuu.com to jedne z największych i najpopularniejszych. Livemocha.com jest serwisem społecznościowym ze sloganem: *Creating a World without Barriers*². Ma ponad 13 milionów aktywnych użytkowników i oferuje naukę 38 języków. Siedzibą jest Seattle w USA. Busuu.com ma natomiast centralę w Madrycie w Hiszpanii, posługuje się hasłem: *The language learning community*³, ma ponad 17 milionów⁴ zarejestrowanych uczestników oraz oferuje naukę 8 języków⁵. Zasada działania jest zbliżona. Zarejestrowany użytkownik deklaruje, który język jest jego językiem ojczystym, jakie zna języki obce i w jakim stopniu oraz jakich języków chce się uczyć. Elementem wychowawczym w tym procesie nabywania języka obcego jest kształtowanie samodzielności, samodyscypliny i odpowiedzialności za siebie samego, ponieważ to użytkownik decyduje, w jakim tempie się uczy. W omawianych serwisach są do dyspozycji kursy i lekcje, w ramach których ćwiczy się poszczególne sprawności językowe: słuchanie, czytanie, pisanie, a także mówienie. O ile realizacja wymienionych pierwszych trzech sprawności w nowej technologii nie dziwi, bo przecież z dawien dawna korzystano z dźwięków nagranych na różnych nośnikach i odtwarzanych np. w magnetofonach, drukowanych tekstów i pustych kartek lub kopii do zapisywania, a teraz wszystkie czynności związane z ćwiczeniem tych sprawności wykonywać można na ekranie komputera, to kształcenie sprawności mówienia rzeczywiście wykorzystuje zdobycze nauki i techniki. Uczący się może nagrać odczytywany przez siebie tekst i przesłać nagranie w postaci pliku audio do społeczności w celu weryfikacji poprawności wymowy. Natywni użytkownicy sprawdzą i ocenią poprawność, wskazując równocześnie na braki lub błędy. Tak samo można ewaluować postępy w pisaniu, gdyż napisany przez uczącego się tekst przesyłany jest dalej do społeczności. Sam proces uczenia się jest mocno zindywidualizowany, ponieważ to użytkownik decyduje, ile i jak długo się uczy. Postawa autonomiczna może być w tym kontekście elementem motywującym dla uczącego się.

Livemocha ma w ofercie także możliwość odpłatnej nauki z „prywatnym” nauczycielem w ramach kształcenia na odległość. Zainteresowany uczestnik wybiera sobie spośród proponowanych, wykwalifikowanych nauczycieli, będących równocześnie – przeważnie – natywnymi użytkownikami danego języka, z którymi można prowadzić konwersacje m.in. poprzez Skype’a. Daje mu to możliwość optycznego kontaktu z nauczycielem, komunikowania się z nim w czasie rzeczywistym i uczenia się języka obcego pod jego opieką. Taka indywidualizacja procesów nauczania i uczenia się przypomina popularne lekcje

² Pisownia oryginalna ze strony www.livemocha.com

³ Pisownia oryginalna ze strony www.busuu.com

⁴ Dane o liczbie zarejestrowanych użytkowników pochodzą ze stron internetowych prezentowanych serwisów.

⁵ Busuu.com swą nazwą „reanimuje” zanikający język Busuu, którym posługuje się natywnie zaledwie 8 osób zamieszkujących w Kamerunie.

prywatne, tu jednak odbywa się w przestrzeni wirtualnej, której granice wyznaczają komputery nadawcy i odbiorcy oddalone od siebie nierzadko o tysiące kilometrów.

Busuu.com i Livemocha.com oraz serwisy im podobne (łącznie z serwisami społecznościowymi) redefiniują relacje w zaprezentowanym wyżej modelu gлотodydaktycznym. Nauczyciel nie jest już w centrum, nie jest też jedynym dysponentem wiedzy dotyczącej języka obcego⁶. Taki typ edukacji, nazwijmy go na potrzeby tych rozważań – pluralistycznym, ponieważ impulsy do nauki charakteryzują się różnorodnością pochodzenia, a dotychczasowego nauczyciela zastępuje samowystarczalna i wielowiedząca społeczność, ma rację bytu jednakże tylko w odniesieniu do nauki samego języka obcego na potrzeby komunikacji. (Co zresztą jest priorytetem w dydaktyce języków obcych zapisanych w zaleceniach Parlamentu Europejskiego i Rady Europy). Kształcenie nauczycieli języków obcych nie może obejść się bez nauczycieli-specjalistów, którzy nie tylko wiedzą – tu kolokwializm: jak ma być poprawnie, ale posiadają także podbudowę teoretyczną dotyczącą danego języka, jego kultury, tradycji, historii itp. Proces nabywania języka obcego w tym obszarze poprzez Web 2.0 ma zaledwie charakter wspomagający. Niemniej jednak specjalistyczne serwisy społecznościowe wytyczają nowe drogi w dydaktyce języków obcych.

Innym przykładem serwisu społecznościowego, którego celem jest wymiana wiedzy i informacji oraz wspieranie uczenia się języków obcych, jest Wiki. To globalny mechanizm współpracujących ze sobą użytkowników o ważkim aspekcie socjolingwistycznym, gdzie, jak zauważa K. Gramsz, wspierany jest nie tylko rozwój sprawności językowych, ale także autonomia uczących się [Gramsz 2011: 213]. Kooperacja z innymi uczestnikami społeczności Wiki wymaga znajomości języków obcych, bądź wymusza nauczanie się potrzebnego języka; działa zatem motywująco. K. Gramsz pisze również o innych zaletach: „zarządzaniu własnym czasem, pracy z materiałem o dowolnie wybranej porze, samodzielnym tworzeniu nowych zasobów wiedzy, zindywidualizowanym tempie pracy” [tamże 2011: 214]. Jak widać, nauka języka idzie w parze z kształtowaniem niektórych kompetencji kluczowych, w tym kontekście m.in. umiejętności uczenia się, kompetencji społecznych i obywatelskich, inicjatywności i przedsiębiorczości oraz świadomości i ekspresji kulturalnej⁷. Wiki stanowi więc sama w sobie szeroką platformę edukacyjną. Jej charakter definiują sami użytkownicy: pasywny, ponieważ można zasięgnąć tu informacji, bez osobistego włączania się w poszerzanie zasobów wiedzy zgromadzonych w serwisie, oraz równocześnie aktywny, gdzie główną komponentą jest zaangażowanie własne uczestników, kreujących, wypełniających treścią, interpretujących i modyfikujących projekty. Język obcy nabywany jest w procesie interakcji. Dla świadomych

⁶ Do roli nowych technologii [por. Szablowski 2011: 237].

⁷ Kwalifikacje i kompetencje jednostek w nowoczesnym społeczeństwie omawia m.in. A. Piecuch [2011: 130], odnosząc się do istniejących dokumentów, m.in. Strategii lizbońskiej i zaleceń Parlamentu Europejskiego i Rady Europy.

użytkowników Wiki jest też swoistym wielojęzycznym słownikiem, gdyż hasła redagowane w języku polskim mają swoje ekwiwalentne odpowiedniki w językach obcych, dzięki czemu szybko można znaleźć nazwę i znaczenie danych terminów w danym języku. Naukę języka obcego poprzez mechanizm Wiki wydaje się jednak zalecać osobom, które już operują danym językiem obcym w stopniu przynajmniej dostatecznym, ponieważ akwizycja języka obcego odbywa się tu albo w niesterowalnym procesie komunikacji między członkami społeczności, albo w strukturze multiindywidualnej, warunkowanej heterogenicznością społeczności złożonej przeciw z jednostek, w której każdy uczący się kształtuje indywidualnie przebieg, treści, mechanizmy uczenia się języka obcego, będąc pozbawionym instancji kontrolnej, jaką w konwencjonalnym schemacie glottodydaktycznym jest nauczyciel. Zupełna nieznanomość języka komunikacji w Wiki uniemożliwi wejście nowego członka do społeczności.

3. eTwinning

Rozwój i popularność portali społecznościowych zorientowanych na przekazywanie wiedzy oraz ułatwiających akwizycję języków obcych wymusza zmianę w podejściu do nauczania i uczenia się języków obcych w formie instytucjonalizowanej. Istotnym elementem takiej struktury jest możliwość uczestniczenia instytucji: szkoły, klasy, grupy uczących się w społeczności internetowej takiej jak ta instytucja. Internet umożliwia zatem i pomaga nawiązywać kontakty i zrzekać się jednostkom edukacyjnym w wirtualnych społecznościach. Takim mechanizmem jest eTwinning⁸, będący częścią unijnego programu promującego wykorzystanie technologii informacyjno-komunikacyjnych w szkołach europejskich. Nazwa programu, który ma zachęcać do wykorzystywania Internetu przez uczniów i nauczycieli do współpracy ponad granicami, sugeruje bliźniaczość, zbliżenie z obcą szkołą, obcą kulturą, obcym językiem. Celem mechanizmu eTwinning jest łączenie i współpraca bliźniaczych szkół w Europie. Sam mechanizm to wirtualna platforma kontaktowa, na której zainteresowana szkoła przedstawia siebie i proponuje projekty, do których poszukuje partnerów zagranicznych. Wśród przykładowych projektów Fundacja Rozwoju Systemu Edukacji, będąca zarządcą eTwinning, wymienia m.in. projekty trzymiesięczne, podczas których uczniowie będą uczyć się np. tworzyć stronę internetową i przedstawiać informacje w języku obcym (przykładowo: języku/językach partnera). A projekt wieloletni zakłada stałą współpracę z jednym lub wieloma partnerami zagranicznymi. Wśród trzech najważniejszych cech projektów eTwinning można znaleźć języki obce jako możliwość komunikacji z zagranicznym partnerem.

O ile „klasyczne” portale społecznościowe charakteryzują się stosunkowo dużą dowolnością treści i wolnością kreowania swojej rzeczywistości, to eTwinning stanowi społeczność o charakterze instytucjonalnym, a to wymusza postę-

⁸ Szczegółowe informacje dot. eTwinning pozyskane zostały ze strony projektu www.etwinning.pl/etwinning

powanie w określonych ramach dyktowanych przez zarządzającego systemem oraz przestrzeń prawną, w której te instytucje funkcjonują. Mimo to eTwinning jest wręcz paradygmatem obecności szkół i innych jednostek oświatowych w świecie nowych technologii oraz realizacji misji edukacyjnej. Stopniowanie zbliżenia instytucji, od przedstawienia się na platformie, poprzez nawiązanie kontaktu, realizację uzgodnionego projektu, po wzajemną wizytę, jest procesem, w czasie którego efekty opisywane w założeniach projektu powinny być widoczne już w niedalekiej przyszłości, a pragmatyczny wymiar takiej współpracy to m.in. uczenie się danego języka obcego. Jak widać, eTwinning udanie łączy świat wirtualnych kontaktów i współpracy poprzez globalną Sieć z namacalną rzeczywistością edukacyjną. Funkcjonowanie instytucji oświatowych z ich założeniami i podstawami programowymi przeniesione zostaje w dużej części do Internetu: tu odbywa się transfer wiedzy, akwizycja języka, kształtowanie kompetencji społecznych i kulturowych.

Zakończenie

Przedstawiając pokrótce konkretne przykłady zastosowań narzędzi Web 2.0 w postaci portali społecznościowych w dydaktyce i autodydaktyce języka obcego, zwraca uwagę – co zasługuje na powtórne podkreślenie – aspekt komunikacji. Zarówno serwisy typu busuu.com, livemocha.com i im podobne jak również Wiki czy wreszcie eTwinning zorientowane są na nauczanie i uczenie się języka obcego w kontakcie z rodzimym użytkownikiem tego języka. To wielka zaleta i ogromne ułatwienie. Oprócz korzyści płynących ze środowiskowej komponenty procesów akwizycji języka widoczny jest też aspekt socjalizacji uczącej się jednostki. Nie można więc nie pokusić się o stwierdzenie, że uczestnictwo w portalach społecznościowych przynosi efekty edukacyjne w wielu obszarach. Warunkiem jest jednak celowe i uświadomione korzystanie z tych serwisów. Celowe, ponieważ nie jest li tylko rozrywką i przyjemnie spędzonym czasem w gronie wirtualnych znajomych, ale ma służyć nabywaniu języka obcego i sprawianiu, że obcość staje się swojska. A uświadomione, gdyż tylko w odpowiednim, odpowiedzialnym nastawieniu do takiego wyzwania można w przyszłości zbierać owoce uczestnictwa w wielkiej, globalnej, nie tylko wirtualnej społeczności.

Literatura

- Gramsz K. (2011), *Rola i znaczenie technologii Web 2.0 w kształceniu przyszłych nauczycieli języków obcych* [w:] *Technologie informacyjne w warsztacie nauczyciela. Nowe wyzwania edukacyjne*, red. J. Migdałek, A. Stolińska, Kraków.
- Muchacki M. (2011), *Serwisy społecznościowe w socjalizacji młodzieży* [w:] *Technologie informacyjne w warsztacie nauczyciela. Nowe wyzwania edukacyjne*, red. J. Migdałek, A. Stolińska, Kraków.

- Piecuch A. (2011), *Technologie informacyjne w procesie całościowego uczenia się* [w:] *Dydaktyka informatyki. Problemy i wyzwania społeczeństwa informacyjnego*, red. W. Furmanek, A. Piecuch, Rzeszów.
- Szablowski S. (2011), *Technologia Web 2.0 jako środowisko dydaktyczne w szkole społeczeństwa wiedzy* [w:] *Dydaktyka informatyki. Problemy i wyzwania społeczeństwa informacyjnego*, red. W. Furmanek, A. Piecuch, Rzeszów.
- Szczodrowski M. (2006), *Uczenie się języków obcych w świetle glottokodematyki* [w:] *Komunikacja językowa w społeczeństwie informacyjnym. Nowe wyzwania dla dydaktyki języków obcych*, red. J. Krieger-Knieja, U. Paprocka-Piotrowska, Lublin.

Streszczenie

Artykuł prezentuje w formie opisowej charakterystyki implementację technologii Web 2.0 w dydaktyce i autodydaktyce języków obcych. Przedmiotem opisu są serwisy społecznościowe busuu.com oraz livemocha.com oraz platforma kontaktowa eTwinning. Dostępność i popularność tych narzędzi sprawiają, że nauka i uczenie się języków obcych zmieniają swoje dotychczasowe wypracowane w glottodydaktyce formuły, integrując naukę języków obcych z kształtowaniem niektórych kluczowych kompetencji.

Słowa kluczowe: Web 2.0, serwis społecznościowy, akwizycja języka obcego, busuu, livemocha, Wiki, eTwinning.

Implementation of Web 2.0 tools: social networks in foreign language teaching

Abstract

The paper presents in descriptive form the characteristics of the implementation of Web 2.0 technologies in teaching and self-teaching of foreign languages. The object description are social networking services as well busuu.com and livemocha.com and an interface service eTwinning. The availability and popularity of these tools make teaching and learning of foreign languages changing their existing formulas developed in language pedagogy, integrating foreign language learning with the formation of some of the key competencies.

Key words: Web 2.0, social networking service, foreign language acquisition, busuu, livemocha, Wiki, eTwinning.